

Acil Yardım ve Afet Yönetimi Öğrencilerinde Afetlere Hazırlık Durumları ile Psikolojik Sağlık Durumlarının İlişkisinin İncelenmesi

Investigation of the Relationship between Disaster Preparedness and Psychological Resilience in Emergency Aid and Disaster Management Students

Ömer DEMİRBILEK¹, Emrah GÖKKAYA²

ÖZ

Bu çalışmada Türkiye’de Acil Yardım ve Afet Yönetimi alanında eğitim gören lisans öğrencilerinin afete hazırlık inanç durumları ve psikolojik sağlamlıkları arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma korelasyonel modelde tasarlanmıştır. Çalışmanın evrenini Türkiye’de Acil Yardım ve Afet Yönetimi alanında eğitim gören 2430 lisans öğrencisi oluşturmaktadır. Çalışmada örneklem olarak seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden, uygun örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu kapsamda erişilebilir ve çalışmaya katılmayı kabul eden 517 (%21,27) öğrenci ile çalışma gerçekleştirilmiştir. Veri toplama araçları olarak demografik bilgi formu, genel afete hazırlık inanç ölçeği ve kısa psikolojik sağlamlık ölçekleri kullanılmıştır. Ölçeklerin güvenilirliğini belirlemede Cronbach alfa analizi, ölçekler ve alt boyutların ilişkisini tespit için ise Sperman korelasyon analizi kullanılmıştır. Çalışmaya katılım 155 (%32,2) öğrenci ile en fazla Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi öğrencileri katılmıştır. Verilerin analizinde normal dağılım gösterip göstermediği Shapiro-Wilk testi ile belirlenmiştir. Verilerin analizi esnasında tanımlayıcı özellikler olan toplam sayı, en az, en çok, ortalama, standart sapma ve ortanca değerler verilmiştir. Analizler sonucunda afete hazırlık inanç ölçeğinin toplamından ve alt boyutları ile psikolojik sağlamlığın pozitif yönde anlamlı bir ilişkiye sahip olduğu görülmüştür. Bununla birlikte dikkat çekici şekilde algılanan ciddiyet ve psikolojik sağlamlığın ise negatif yönde anlamlı bir ilişkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Buna göre acil yardım ve afet yönetimi öğrencilerinde genel afete hazırlık inanç durumlarının yüksek olması psikolojilerini olumlu yönde etkilemektedir. Ancak ciddiyetleri arttıkça psikolojileri olumsuz yönde etkilenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Acil Yardım ve Afet Yönetimi, Afete hazırlık, Psikolojik sağlamlık

ABSTRACT

In this study, the relationship between the disaster preparedness belief status and psychological resilience of undergraduate students studying in the field of Emergency Aid and Disaster Management was examined. The research was designed in the correlational model. The universe of the study consists of 2430 undergraduate students studying in the field of Emergency Aid and Disaster Management in Turkey. The convenient sampling method, one of the non-random sampling methods, was used as a sample in the study. In this context, the study was conducted with 517 (21.27%) students who were accessible and agreed to participate in the study. Demographic information form, general disaster preparedness belief scale and short psychological resilience scales were used as data collection tools. Cronbach's alpha analysis was used to determine the reliability of the scales, and Sperman's correlation analysis was used to determine the relationship between the scales and sub-dimensions. Participation in the study was 155 (32.2%) students and Çanakkale Onsekiz Mart University students participated the most. The Shapiro-Wilk test was used to determine whether the data showed normal distribution in the analysis. During the analysis of the data, the descriptive features such as total number, minimum, maximum, mean, standard deviation and median values were given. As a result of the analyzes, it was seen that the total and sub-dimensions of the disaster preparedness belief scale had a positive and significant relationship with psychological resilience. However, it was determined that perceived seriousness and psychological resilience had a significant negative relationship. Accordingly, the high level of general disaster preparedness belief in Emergency Aid and Disaster Management students affects their psychology positively. However, as their severity increases, their psychology is negatively affected.

Keywords: Emergency Assistance and Disaster Management, Disaster preparation belief, Psychological stability

Bu çalışma Uluslararası Avrasya Sağlık Bilimleri kongresinde özet bildiri olarak sunulmuştur. Etik Kurul No: 29/12/2020-30

¹ Öğr. Gör., Ömer DEMİRBILEK, Afet Yönetimi, Sinop ÜniversitesiTürkel Meslek Yüksek Okulu Acil Durum ve Afet Yönetimi Programı, odemirbilek@sinop.edu.tr, ORCID: 0000-0002-9989-1194

² Öğr. Gör., Emrah GÖKKAYA, Afet Yönetimi, Kayseri Üniversitesi Bünyan Meslek Yüksekokulu Sivil Savunma ve İtfaiyecilik Programı, egokkaya@kayseri.edu.tr, ORCID: 0000-0002-1373-3188

İletişim / Corresponding Author: Ömer DEMİRBILEK

Geliş Tarihi / Received: 27.09.2021

e-posta/e-mail: odemirbilek@sinop.edu.tr

Kabul Tarihi/Accepted: 22.06.2022

GİRİŞ

Afet teriminin her ne kadar farklı kurumlar, farklı ülkeler ve farklı bakış açılarına göre tanımı olsa da genel olarak kabul gören ve kullanılan temel tanımları mevcuttur. Ülkemiz Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) tarafından hazırlanan sözlükte afet; belirli zaman ve mekânda ortaya çıkarak, ortaya çıktığı toplumun normal akışını bozan veya tamamen durduran, can, mal, sosyal, kültürel vb. kayıplara yol açan, ortaya çıktığı toplumun baş edemeyeceği, doğa, insan veya teknoloji kaynaklı olaylar olarak nitelendirilmiştir.¹ Uluslararası literatürde ise genellikle 2009 UNISDR (Birleşmiş Milletler Afet Risk Azaltma Ofisi)'nin Afet Riskinin Azaltılması Terminolojisinde yer alan tanımlar kullanılmaktadır. Birleşmiş Milletler (BM) tarafından bu raporlarda afet: Maruz kalma, savunmasızlık ve kapasite koşullarıyla etkileşime giren insan, malzeme, ekonomik ve çevresel kayıplardan en az birine yol açan tehlikeler sonucunda toplulukların veya toplumun işleyişinin ciddi şekilde bozan durumlar olarak tanımlanmıştır.²

Afetlerin kronolojisi ve verileri incelendiğinde dünyada afetler, etkilenen insan, ölüm, yol açtığı ekonomik kayıp ve oluş sayıları açısından her geçen gün etkisini daha da artırmaktadır. 2020'de Uluslararası Acil Durum Veri Tabanı olan EM-DAT'a göre Covid-19 dışında 15,080 kişinin hayatını kaybettiği 98,4 milyon kişiyi etkileyen, 171,3 milyar ABD doları maliyetine yol açan 389 afet bildirilmiştir. Bunların yanı sıra 2020 yılı rekor sıcaklıkların kaydedildiği ve iklim kaynaklı afetlerin sayısında ciddi artışlar kaydedilen bir yıl olmuştur.³ Ancak 2020'de yaşanan afetlerin etkisi irdelendiğinde Asya kıtası afetlerin %41'ini ve etkilenen insanların %64'ünü barındırmaktadır.³ Bu bilgiler topraklarının büyük çoğunluğu (%97) Asya kıtasında bulunan ülkemiz için afetlere karşı hazırlığın önemini daha da artırmaktadır.

Türkiye afetlerin çok sık yaşandığı ülkelerden biridir. Ülke çapında bakıldığında en çok görülen afetler ise %34 ve %33 ile sel ve depremlerdir. Sel ve depremler arasında oranlar her ne kadar yakın gözükse de

depremler, selden kaynaklı 246 ölüme (%18) kıyasla 2000 ve 2018 yılları arasında 950 ölümlerle (kaydedilen ölümlerin %68'i) çok daha ölümcüldür. Yine ülke çapında 2000-2018 yılları arasındaki en ölümcül afet olayı, Ekim 2011'de Van, Bitlis ve Hakkâri illerinde 604 kişinin hayatını kaybettiği deprem olmuştur. Deprem aynı zamanda 2000-2018 döneminde 655,358 kişi (etkilenenlerin %79'u) ile Türkiye'de en çok insanı etkileyen afet türüdür.⁴ Bütün bu verilerin yanı sıra son yıllarda Türkiye'de çok sayıda deprem, sel, fırtına vd. afetler gerçekleşmiştir.⁵ Ülkemizin afetselliği göz önüne alındığında afet/acil durum yönetimi, afet eğitimi ve bu alana yönelik eğitim ve çalışmaların değeri daha da artmaktadır.

Afetler ortaya çıktıkları toplumlarda, doğada büyük çaplı hasarlara yol açabilmektedir. Bunun en temel, ekonomik ve akılcı çözümü ise afetlerin ortaya çıkmasından önce büyük çaplı bir eğitim, çaba ve hazırlık süreci geçirmektir. Eğitim konusu her alanda olduğu gibi afetler için de önemli bir role sahiptir. Eğitim, modern afet yönetiminin 4 ana evresinin de başında gelmektedir. Eğitimler bireylerin ve toplumların dirençliliğini artırmanın yanı sıra başka pozitif katkılar da sunmaktadır. Afet eğitimi bireylerde, yaşanabilecek afetlere karşı hazır olma durumunu artırmaktadır. Bireyler bu eğitimler ile yaşayabilecekleri olası afetlere karşı müdahale tarzlarını, afetlerden nasıl kendilerini koruyacaklarını, afet sonrası toparlanmayı öğrenmektedirler.⁶ Her açıdan birey ve topluma faydaları olan afet eğitimleri toplumun tamamını kapsayacak şekilde gerçekleştirilmelidir. Bu kapsamda ülkemizde 2021 yılı "Afet Eğitim Yılı" ilan edilmiştir.⁷

Afet eğitimi/yönetimi alanına yönelik lisans seviyesinde eğitilmiş bireyler yetiştirmek amacıyla, Acil Yardım ve Afet Yönetimi (AYAY) bölümü ülkemizde ilk defa 2005 yılında Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi (ÇOMÜ) Sağlık Yüksekokulu bünyesinde kurulmuştur. Bölüm ülkemizde afet alanına yönelik kurulan ilk bölüm olma özelliğinin yanı sıra bünyesinde, sağlık,

eğitim, teknik bilimler, acil durum ve afet yönetimiyle ilgili farklı alanları eriten çok disiplinli bir afet sağlığı programından oluşmaktadır.⁸ Maya ve Çalışkan (2016) tarafından yapılan çalışmaya göre dünya da acil durum/yardım ve afet eğitimi alanında 93 lisans programının olduğu belirtilmiştir.⁹ Aynı çalışmada dünyada acil durum/acil yardım ve afet yönetimi alanında en fazla programa sahip ülkenin Türkiye olduğu belirtilmiştir. Ülkemizin afetlerle mücadele için bu konuda yetişmiş eğitilmiş insanlar olan AYAY mezunu bireylere ihtiyacı gün geçtikçe artmaktadır.

Yaşanan afetler sonrasında bireylerde, bireysel özelliklere göre farklılık gösteren çeşitli duygusal, bilişsel, fiziksel ve davranışsal tepkiler görülebilir.¹⁰ Bu tepkiler bir hastalık belirtisi değil, bir süre sonra ortadan kalkması beklenen, anormal durumlara verilen yanıtlardır.¹¹ Fakat bazı bireyler bu tepkiler ile akut dönemden sonra dahi baş etmede zorlanabilirler.¹⁰ Afetlerin sebep olduğu travmatik stres, felaket sırasında ve sonrasında maruz kalanların ve hizmeti sunmaya çalışanların etkili uygulama yeteneklerini ve hizmetin niteliğini önemli ölçüde etkileyen, üzerinde durulması gereken önemli bir durum olup önleyici bir

yaklaşımın benimsenmesi zorunludur.¹² Bu nedenle afetler öncesinde psikolojik olarak hazır olmayı sağlayacak bilgiler ve eğitimler, hizmetin sunumu sırasında işlevselliğin devamını sağlamak açısından önemlidir.¹¹ Bu bilgiler göz önüne alındığında afetlerin öncesinde, sırasında ve sonrasında mücadelede en ön safta yer alacak AYAY'lar için afetlere hazırlık durumları ve psikolojik sağlamlıklarının önemi daha da artmaktadır. Bunun nedeni ise yeterli psikolojik sağlamlığa sahip olmayan bireyler afet anında yaşayacakları şok ve diğer zorlu şartlarda diğer insanlara hizmet ve yardım etme gücünü kaybedecek olmasındandır.

AYAY bölümü mezunları, görev yaptıkları kurumlarda afetlere müdahale eden personeller arasında bulunmaktadır. Dolayısıyla bölüm öğrencilerinin mezun olduktan sonra afetlere müdahale eden personeller arasında buldukları göz önünde bulundurulduğunda, afetlere hazır olma durumu ve psikolojik sağlamlık durumları etkin bir müdahale için önemli bir etken olmaktadır.

Bu çalışmada; AYAY bölümü öğrencilerinin afetlere hazırlık durumları ile psikolojik sağlamlık durumlarının belirlenmesi amaçlanmaktadır.

MATERYAL VE METOT

Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada Türkiye'de AYAY alanında lisans düzeyinde eğitim gören öğrencilerin afete hazırlık inanç durumları ve psikolojik sağlamlık durumları arasındaki ilişki incelenmiştir. Tanımlayıcı tipte yapılan bu araştırma, Türkiye'de yer alan bütün AYAY lisans bölümü öğrencilerine 06.01.2020 ve 30.01.2020 tarihleri arasında yapılmıştır. Öğrencilere ulaşmak için ilgili kurumlara resmi yazı, bölümlerde yer alan akademisyenlere ulaşım ve sosyal medya kullanılmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın evrenini ülkemizde yer alan 2430 AYAY öğrenci oluşturmuştur. Çalışmada örneklem olarak seçkisiz olmayan

örnekleme yöntemlerinden, uygun örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu kapsamda araştırmanın yapıldığı tarihlerde ulaşılabilen ve araştırmaya katılmayı kabul eden 517 (%21,27) AYAY öğrencisi araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Araştırmaya katılan öğrenciler arasında kontrol sorusuna yanlış cevap veren dikkatsiz katılımcılar çıkarıldıktan sonra kalan 481 öğrenciden elde edilen veriler analiz edilmiştir.

Araştırmanın Etik Yönü

Araştırmanın yapılabilmesi için Kayseri Üniversitesi, Etik Kurulu'ndan (Tarih/No: 29.12.2020/30) yazılı izin alınmıştır. Ölçek kullanım izinleri için Genel Afete Hazırlık İnanç Ölçeği (GAHİÖ) ve Kısa Psikolojik Sağlamlık Ölçeği (KPSÖ) yazarlarından e-posta yoluyla izin alınmıştır. Ayrıca

Türkiye’de lisans düzeyinde AYAY eğitimi veren üniversitelere Sinop Üniversitesi tarafından araştırmanın yürütülmesi ve öğrencilere duyurulması amacıyla (Sayı: E-57452775-604.99-1622) resmi yazı gönderilmiştir.

Araştırmanın Kısıtlılıkları

Araştırmada veri toplama sürecinde Türkiye’de AYAY alanında eğitim gören bütün öğrencilere ulaşmak hedeflenmiştir. Bu hedef doğrultusunda öğrencilerine ulaşmak için sosyal medya araçları başta olmak üzere üniversitelere resmi yazı ile bilgilendirme yapılması ve bölümlerinde çalışan akademik personel ile görüşerek öğrencilerin bilgilendirilmesi sağlanmaya çalışılmıştır. Ancak bütün öğrencilerin sosyal medya kullanmaması, Covid-19 nedeniyle uzaktan eğitim sürecinde olunması gibi etkenlerden dolayı bütün öğrencilere erişilememiştir. Toplam AYAY öğrenci sayısının, evrenin %20,28’ne ulaşılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmanın veri toplama araçları 3 bölümden oluşmaktadır; 1. Demografik bilgi formu, 2. Genel Afete Hazırlık İnanç Ölçeği ve 3. Kısa Psikolojik Sağlık Ölçeği.

Demografik Bilgi Formu

Katılımcıların Demografik özelliklerini tanımlayan; yaş, cinsiyet, sınıf, hangi üniversitede eğitim aldığı gibi bağımsız değişkenleri içermektedir.

Genel Afete Hazırlık İnanç Ölçeği

GAHiÖ Inal vd., (2018) tarafından geliştirilmiştir. Sağlık İnanç Modeline dayalı ölçek genel afete hazırlık inancını ölçmektedir. Otuz bir maddeden oluşan

ölçeğin 6 alt boyutu bulunmaktadır. Bunlar; algılanan duyarlılık (6 madde), algılanan engeller (6 madde), algılanan yarar (3 madde), algılanan ciddiyet (3 madde), öz yeterlilik (8 madde) ve eyleme geçiricilerdir (5 madde).¹³

Araştırmada ölçeğin Cronbach alpha (α) değeri 0,81 olarak bulunmuştur.

Kısa Psikolojik Sağlık Ölçeği

Smith vd., (2008) tarafından geliştirilen, Doğan (2015) tarafından Türkçe uyarlaması yapılan “Kısa Psikolojik Sağlık Ölçeği” kişilerin psikolojik durumunu, yaşadıkları olaylar ve travmalar karşısında kendisini toparlama kabiliyetini ve normal haline dönüş sürecini ölçen bir araçtır.^{14,15} Altı maddeden oluşan, 5’li likert tipinde bir ölçme aracıdır. Ölçekte toplam 3 adet ters kodlanan madde vardır. Bunlar; 2, 4, 6. maddelerdir.¹⁵

Ölçeğin bu çalışmada ulaşılan iç tutarlılık katsayısı Cronbach's alpha değeri 0,86 bulunmuştur.

Verilerin Analizi

Verilerin analizi için SPSS programı kullanılmıştır. Verilerin girişi, ters kodlamalar ardından analizlerin yapılabilmesi için verilerin normal dağılım durumları incelenmiştir. Verilerin normal dağılım gösterip göstermediği Shapiro-Wilk testi ile değerlendirilmiş ve verilerin normal dağılım göstermediği tespit edilmiştir. Verilerin analizi esnasında tanımlayıcı özellikler olan toplam sayı, en az, en çok, ortalama, standart sapma ve ortanca değerler verilmiştir. Ölçeklerin güvenilirliğini belirlemede Cronbach alfa analizi, ölçekler ve alt boyutların ilişkisini tespit için ise Sperman korelasyon analizi kullanılmıştır.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Araştırmaya 481 AYAY öğrencisi katılmıştır. Çalışmaya katılan öğrencilerin %76,9 kadın %23,1 erkektir. Katılımcıların yaş ortalaması 20,5 (SS=2,7) olup yaşları 18-39 arası değişmektedir.

Çalışmaya katılan öğrencilerin %47,4’i 1. sınıf, %17,9’si 2.sınıf, %19,3’ü 3. sınıf, %15,4’ü 4. sınıftadır.

Çalışmaya katılan öğrencilerin demografik özellikleri Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. AYAY öğrencilerinin demografik özellikleri (n=481)

Değişken	n	%
Cinsiyet		
Erkek	111	23,1
Kadın	370	76,9
Yaş		
18	42	8,7
19	91	18,9
20	145	30,1
21	80	16,6
22	56	11,6
23	38	7,9
24	13	2,7
25+	16	3,5
Sınıf		
1. Sınıf	228	47,4
2. Sınıf	86	17,9
3. Sınıf	93	19,3
4.Sınıf	74	15,4
Üniversite		
Aksaray Üni.	13	2,7
Ardahan Üni.	26	5,4
Artvin Üni.	18	3,7

Tablo 1. (Devamı)

Bayburt Üni.	19	4
Burdur Mehmet Akif Ersoy Üni.	65	13,5
Çanakkale Onsekiz Mart Üni.	155	32,2
Gümüşhane Üni.	60	12,5
Hatay Mustafa Kemal Üni.	10	2,1
Munzur Üni.	22	4,6
Sağlık Bilimleri Üni.	4	0,8
Selçuk Üni	52	10,8
Tokat Gaziosmanpaşa Üni.	30	6,2
Tekirdağ Namık Kemal Üni.	7	1,5

Öğrencilerin Genel Afete Hazırlık İnanç Ölçeği ve altı alt boyutundan aldıkları puan ortalamaları incelendiğinde; öğrencilerin algılanan duyarlılık alt boyut puan ortalaması $4,30\pm 0,48$, algılanan engeller alt boyut puan ortalaması $3,70\pm 0,63$, algılanan yarar alt boyut puan ortalaması $4,32\pm 0,67$, algılanan ciddiyet alt boyut puan ortalaması $3,70\pm 0,82$, öz yeterlilik alt boyut puan ortalaması $4,01\pm 0,53$, eyleme geçiriciler alt boyut puan ortalaması $3,59\pm 0,69$, genel afete hazırlık inanç ölçeği toplam puan ortalaması $3,94\pm 0,37$, kısa psikolojik sağlık ölçeği toplam puan ortalaması $3,48\pm 0,79$ olarak tespit edilmiştir (Tablo 2).

Tablo 2. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Genel Afete Hazırlık İnanç Ölçeği ve Kısa Psikolojik Sağlık Ölçeği Puanları (N=481)

	N	Min.	Max	Ort. (ss)	Ortanca (Q1-Q3)
Algılanan Duyarlılık	481,00	1,00	5,00	4,30(0,48)	4,3 (4-4,6)
Algılanan Engeller	481,00	1,00	5,00	3,70(0,63)	3,6 (3,3-4,1)
Algılanan Yarar	481,00	1,00	5,00	4,32(0,67)	4,3 (4-5)
Algılanan Ciddiyet	481,00	1,00	5,00	3,70(0,82)	3,6 (3-4,3)
Öz Yeterlilik	481,00	2,25	5,00	4,01(0,53)	4 (3,6-4,3)
Eyleme Geçiriciler	481,00	1,00	5,00	3,59(0,69)	3,6 (3,2-4)
GAHİÖ Toplam	481,00	2,23	5,00	3,94(0,37)	3,9 (3,7-4,1)
KPSÖ Toplam	481,00	1,00	5,00	3,48(0,79)	3,5 (3-4)

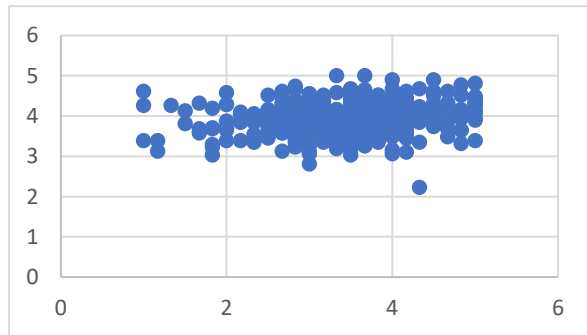
Tablo 3. AYAY öğrencilerinin Genel Afete Hazırlık İnanç Ölçeği ve Kısa Psikolojik Sağlık Ölçeği Alt Boyutları ve Toplam Puan Ortalamaları Arasındaki ilişki (n=481)

	Algılanan Duyarlılık	Algılanan Yarar	KPSÖ Toplam	Algılanan Ciddiyet	Algılanan Engeller	Eyleme Geçiriciler	Öz Yeterlilik	GAHİÖ Toplam
Algılanan Duyarlılık	1,000							
Algılanan Yarar	,421**	1,000						
KPSÖ Toplam	,141**	,109*	1,000					
Algılanan Ciddiyet	,150**	,134**	-,253**	1,000				
Algılanan Engeller	,319**	,179**	,210**	,057	1,000			
Eyleme Geçiriciler	,320**	,277**	,095*	,166**	,221**	1,000		
Öz Yeterlilik	,370**	,250**	,313**	-,020	,344**	,327**	1,000	
GAHİÖ Toplam	,667**	,509**	,204**	,333**	,629**	,638**	,696**	1,000

Spearman korelasyon * $p < ,05$ ** $p < ,01$,

Afete hazırlık inanç ölçeğinin bütün alt boyutları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki mevcut olduğu görülmüştür. Afete hazırlık inanç ölçeği toplam puanı ve alt boyutlarından: algılanan duyarlılık, algılanan yarar, algılanan engeller, eyleme geçiriciler ve öz yeterlilikler ile psikolojik sağlamlığın pozitif yönde anlamlı bir ilişkiye; algılanan ciddiyet ve psikolojik sağlamlığın ise negatif yönde anlamlı bir ilişkiye sahip olduğu tespit edilmiştir (Tablo 3).

Afete hazırlık inanç ölçeği ve Kısa Psikolojik sağlık ölçeği arasında ilişkinin dağılım grafiği Şekil 1'de verilmiştir.

Şekil 1. Genel Afete Hazırlık İnanç Ölçeği ve Kısa Psikolojik Sağlık Ölçeği Dağılım Grafiği

Araştırmanın sonuçlarına göre; AYAY öğrencilerinde genel afete hazırlık inanç ölçeğinin toplamından ve alt boyutlarından öz yeterlilik boyutundan aldıkları puanın diğer boyutlardan yüksek olduğu tespit edilmiştir. Buna göre AYAY lisans bölümlerinde verilen

eğitimin öğrencilerde pozitif yönde bir etkiye sahip olduğu öğrencilerin afete hazırlık ve öz yeterliliklerini geliştirdiği söylenebilir. Bu veri doğrultusunda lisans düzeyinde eğitim gören diğer program öğrencilerinin müfredatlarına afetlerle ilgili dersler koymak afete hazırlık için ve psikolojik sağlamlık için olumlu katkılar sağlayabilir. Literatür incelendiğinde çalışmamıza benzer bulgulara rastlanılmaktadır. Ertuğrul ve Ünal (2020) yaptıkları çalışmada acil durum/afet eğitimi almış öğrencilerin eğitim almayan öğrencilere göre afetlere hazırlık inançlarının daha yüksek olduğunu, acil durum/afetlere hazır olanların olmayanlara göre afetlere hazırlık inançlarının daha yüksek olduğunu tespit etmişlerdir.¹⁶ İnal ve ark., (2012) yaptıkları çalışmada temel afet eğitimi alanların temel afet eğitimi almayanlara göre temel afet bilinci ile ilgili bilgi ve farkındalık düzeylerinin daha yüksek olduğunu saptamışlardır.¹⁷ Kocaman (2019) sağlık personelleri ile yaptığı çalışmada afet ile ilgili eğitim alanların eğitim almayanlara oranla afetlere hazırlık düzeylerinin daha yüksek olduğunu tespit etmiştir.¹⁸ İnal, (2015) yaptığı çalışmada acil durum/afete hazırlıklı olanların olmayanlara oranla acil durum/afete hazırlık durumları daha yüksek olarak saptamıştır.¹⁹

Genel afete hazırlık inanç ölçeğinin alt boyutlarından olan algılanan duyarlılık, algılanan yarar, algılanan engeller, eyleme

geçiriciler ve öz yeterlilikler arttıkça öğrencilerde psikolojik sağlamlığında arttığı tespit edilmiştir. Elde edilen bu sonuçlara göre öğrencilerin afetlere karşı duyarlılıklarını, eyleme geçiricilerini, öz yeterliliklerini artıracak her türlü çalışma psikolojilerini de olumlu yönde etkileyecektir. Bu kapsamda gerek devlet, toplum ve üniversiteler düzeyinde afete karşı duyarlılık çalışmaları gerçekleştirmek son derece faydalı olabilir. Literatür incelendiğinde çalışmamıza benzer bulgulara rastlanılmaktadır. Karakış (2019) yaptığı çalışmasında hemşirelerde psikolojik sağlamlık arttıkça afetlere hazırlık algılarının da arttığını saptamıştır.²⁰ Mcallister ve Lowe (2011) yaptıkları çalışmasında sağlık personellerinin beklenmedik stresli bir durumla karşılaştıklarında sahip oldukları koruyucu faktörlerin (kişisel, sosyal, mesleki)

psikolojik sağlamlıklarını geliştirdiğini saptamışlardır.²¹ Mccann ve ark., (2013); Mcallister (2013); Gillespie ve ark., (2007)'e göre psikolojik sağlamlığın sağlık personellerinde öz güven, otonomi, baş etme ve duruma uyum sağlayabilme, motivasyonel bir yaşam gücü oluşturabilme gibi becerilerin gelişmesini olumlu anlamda etkilediğini saptamışlardır.^{12,22,23}

Bunlarla birlikte dikkat çekici şekilde algılanan ciddiyet ve psikolojik sağlamlığın ise negatif yönde anlamlı bir ilişkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Literatür incelendiğinde bu konu ile doğrudan ilişkileri veri bulunmaması konuyu tartışmaya engel olmuştur. Bu dikkat çekici anlamlı sonucun daha detaylı araştırılması konuyu açıklığa kavuşturacaktır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmanın sonuçlarına göre; AYAY öğrencilerinde genel afete hazırlık inanç ölçeğinin toplamından ve alt boyutlarından öz yeterlilik boyutundan aldıkları puanın diğer boyutlardan yüksek olduğu tespit edilmiştir. Buna göre AYAY lisans bölümlerinde verilen eğitimin öğrencilerde pozitif yönde bir etkiye sahip olduğu öğrencilerin afete hazırlık ve öz yeterliliklerini geliştirdiği söylenebilir. Bu veri doğrultusunda lisans düzeyinde eğitim gören diğer program öğrencilerinin müfredatlarına afetlerle ilgili dersler koymak afete hazırlık için ve psikolojik sağlamlık için olumlu katkılar sağlayabilir. Bunu teyit etmek için derslerin verilmesi sonucu ilgili alanlarda ölçme yapmak konuyu açıklığa kavuşturacaktır.

Genel afete hazırlık inanç ölçeğinin alt boyutlarından olan algılanan duyarlılık, algılanan yarar, algılanan engeller, eyleme geçiriciler ve öz yeterlilikler arttıkça öğrencilerde psikolojik sağlamlığında arttığı tespit edilmiştir. Elde edilen bu sonuçlara göre öğrencilerin afetlere karşı duyarlılıklarını,

eyleme geçiricilerini, öz yeterliliklerini vd. artıracak her türlü çalışma psikolojilerini de olumlu yönde etkileyecektir. Bu kapsamda bütün topluma ulaşabilmek için devlet, dernek, STK, toplum ve üniversiteler olmak üzere afete karşı hazırlık çalışmaları, eğitimleri gerçekleştirmek toplumda afete hazırlık, afete karşı dirençlilik ve psikolojik sağlamlıklarını artırabilir.

Araştırmada algılanan ciddiyet ve psikolojik sağlamlığın ise negatif yönde anlamlı bir ilişkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Bu durum afetleri yüksek düzeyde ciddiye alma ve bunun sonucu bireylerde aşırı kaygı ve korkuya neden olmasından kaynaklanabilir. Bu konuda bireylere afet eğitimleri ile afetin ciddiyeti psikolojik sağlamlığın önemi ve gerekli durumlarda bireylere profesyonel psikolojik destek verilmesi faydalı olabilir. Ayrıca bu konunun farklı örneklem ve daha yüksek katılımlı araştırmalarda kontrol edilmesi konuyu aydınlığa kavuşturacaktır.

KAYNAKLAR

1. T.C. İçişleri Bakanlığı, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı. (2014). "Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü". Ankara: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı.
2. UNDRR. (2009). "2009 UNISDR Terminology on Disaster Risk Reduction". Erişim adresi: https://www.unisdr.org/files/7817_UNISDRTerminologyEnglish.pdf. (Erişim tarihi:26.08.2021).
3. CRED. (2021). "Disaster 1 Year in Review 2020 Global Trends and Perspectives". Erişim adresi: https://emdat.be/sites/default/files/adsr_2020.pdf. (Erişim tarihi: 17.08.2021).
4. EM-DAT. (2021). "EM-DAT Atlası- Türkiye; 2018". Erişim adresi:https://www.emdat.be/emdat_atlas/sub_html_pages/sub_html_TUR.html. (Erişim tarihi:13.08.2021).
5. T.C. İçişleri Bakanlığı, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı. (2021). "Haberler". Erişim adresi: <https://afad.gov.tr/haberler>. (Erişim tarihi: 13.08.2021).
6. Mızrak, S. (2017). Afetlere Dirençli Toplum Oluşturmak İçin Bireysel Yeterlilikler. Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.
7. Anadolu ajansı. (2020). "İçişleri Bakanı Soylu: 2021 yılını Türkiye'de Afet Eğitim Yılı ilan edeceğiz". Erişim adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/icisleri-bakani-soylu-2021-yilini-turkiyede-afet-egitim-yili-ilan-edecegiz/1986383>. (Erişim tarihi: 20.09.2021).
8. Koçak, H. ve Çalışkan, C. (2017). "İlk ve acil yardım (paramedik) lisans eğitimi tartışmaları ve acil yardım ve afet yönetimi eğitimi". Hastane Öncesi Dergisi, 2 (1), 63-66.
9. Maya, İ. ve Çalışkan, C. (2016). "Dünyada lisans derecesi düzeyinde afet eğitimi ve öğretimi yapan programların değerlendirilmesi ve Türkiye örneği". TurkishStudies, 11 (9), 579-604.
10. Erdur Baker, Ö. ve Doğan, T. (2020). "Afetler Krizler Travmalar ve Psikolojik Yardım". Ankara: Atalay Matbaacılık.
11. Oflaz, F. (2008). "Felaketlerin psikolojik etkileri ve hemşirelik uygulaması". C.Ü. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, 12 (3), 70-76.
12. McCann, C. M, Beddoe, E, McCormick, K, Huggard, P, Kedge, S, Adamson, C. and Huggard, J. (2013). "Resilience in the health professions: A review of recent literature". Intl J Wellbeing, 3 (1) 60-81. doi:10.5502/ijw.v3i1.4
13. Inal, E. Altintas, KH. and Dogan, N. (2018). "The Development of a General Disaster Preparedness Belief Scale Using the Health Belief Model as a Theoretical Framework". International Journal of Assessment Tools in Education, 5 (1), 146-158.
14. Smith, BW. Dalen, J. Wiggins, K. Tooley, E. Christopher, P, and Bernard, J. (2008). "The brief resilience scale: assessing the ability to bounce back". Int J Behav Med, 15 (3), 194-200. doi:10.1080/10705500802222972
15. Doğan, T. (2015). "Kısa Psikolojik Sağlamlık Ölçeği'nin Türkçe uyarlaması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması". The Journal of Happiness & Well-Being, 3 (1), 93-102.
16. Ertuğrul, B. ve Ünal, S. (2020). "Bir Vakıf Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulunda Öğrenim Gören Öğrencilerin Genel Afete Hazırlıklı Olma İnanç Durumlarının Belirlenmesi". Afet ve Risk Dergisi, 3 (1), 31-45.
17. İnal, E. Kocagöz, S. ve Turan M. (2012). "Temel afet bilinç ve hazırlık düzeyinin saptanmasına yönelik bir araştırma". Türkiye Acil Tıp Dergisi, 12 (1), 15-19.
18. Kocaman, Y. (2019). 112'de Çalışan Personelin Afete Hazırlık Düzeyinin İncelenmesi: Gümüşhane İli Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gümüşhane.
19. Inal, E. (2015). Acil Durumlara/Afetlere Bireysel Hazırlığı Değerlendirmek İçin Sağlık İnanç Modeli'ne Dayalı Ölçek Geliştirme. Doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Halk sağlığı enstitüsü, Ankara.
20. Karakış, S. (2019). Kamu Hastanelerinde Çalışan Hemşirelerin Afetlere Hazır Oluşluk Durumları ve Psikolojik Sağlamlıkları. Yüksek Lisans tezi. Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
21. McAllister, M. and Lowe, JB. (2011). "The Resilient Nurse: Empowering Your Practice". New York: Springer Publishing Company.
22. McAllister, M. (2013). "Resilience: a personal attribute, social process and key professional resource for the enhancement of the nursing role". Prof Inferm, 66 (1), 55-62.
23. Gillespie, B.M, Chaboyer W, Wallis M. and Grimbeek P. (2007). "Resilience in the operating room: developing and testing of a resilience model". J Adv Nurs. 59 (4), 427-438.